

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
सम्माननीय का.मु. प्रधान न्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र
फैसला

०७०-सी-०३८०

मुद्दा: उत्प्रेषणयुक्त परमादेश।

का.जि.का.म.न.पा वडा नं. १३ बस्ने सिताराम तिमिल्सिना -----१ पुनरावेदक
निवेदक

विरुद्ध

नेपाल आयल निगम लि. आपूर्ति, वितरण तथा एभिएसन विभाग -----१

ऐ.ऐ. प्रबन्धक निर्देशक चण्डी कुमार कार्की -----१ विपक्षी

नेपाल आयल निगम लिमिटेडको संचालक समिति -----१ प्रत्यर्थी

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने:- माननीय न्यायाधीश श्री सुरेन्द्रवीर सिंह बस्न्यात
माननीय न्यायाधीश श्री सुष्मालता माथेमा
पुनरावेदन अदालत पाटन

पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७०।२।२९ को आदेश उपर निवेदकको
तर्फबाट न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९ बमोजिम यस अदालतमा पेश हुन आएको
प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य र ठहर यस प्रकार छ:-

म र विपक्षी बिच सम्झौता भई ना.अ.ख. १८९ को टैंकर विपक्षीको पेट्रोलियम पदार्थ
ढुवानी गर्ने काम गरी रहेको थियो । यस सम्बन्धमा विवाद थिएन । तर मिति

२०६९।५।१४ मा विपक्षीले मलाई केही जानकारी नदिई तेल लिएर आउदै गर्दा उक्त टैंकर चेक जाँच गरी टैंकरको चेम्बर भित्र ३०० लिटरको ४ थान जर्किन तेल चोरी गर्ने नियतले लुकाई राखेको अवस्थामा फेला परेको भनी विपक्षी संचालक समितिले मेरो टैंकरलाई ३ महिना निलम्बन गर्ने, चालक र सहचालकलाई निष्काशित गर्ने निर्णय गरेको रहेछ । त्यसपछि मिति २०६९।८।१७ गते विपक्षी संचालक समितिले पछिल्लो अवधिमा ११ पटक डिजेल ढुवानी गरी ल्याएको र प्रत्येक ट्रिपमा ३०० लिटर डिजेल चोरी गरी लगेको परिमाणका दरले हिसाब गर्दा ३,३०० लि. डिजेलको खुद्रा मूल्य बराबर हुन आउने रकम क्षतिपूर्ति भराउने गरी निर्णय गरेको भनी म निवेदकलाई मिति २०६९।९।२ गते जानकारी गराइएको छ । पेट्रोलियम पदार्थ ढुवानी नियमावली, २०५३ को नियम १५ (ख) अनुसार मैले कम परिमाण तेल बुझाएमा मलाई निलम्बन गर्न सक्ने हो । पेट्रोलियम पदार्थको परिमाण घटेको कुरा विपक्षीले तत्काल भन्न, लेखन, रेकर्ड गर्न सकेको छैन । उक्त समयमा प्रत्येक ट्रिपको चेकजाँच गरी नाप तौल गरी सामान विपक्षीले बुझी अप्रत्याशित परिमाण घटेको नपाई सो ढुवानीको भाडा समेत निवेदकलाई भुक्तानी गरिसकेको छ । यसरी पहिला आफैले तेलको परिमाण घटेको नपाएपछि महिनौं दिन पछि उक्त नियमावलीको नियम १५ (ख) लगाउनु प्रवृत्त धारणा बनाई मलाई दुःख दिने कार्य भएको स्पष्ट नै छ । के को आधारमा ११ ट्रिपको हिसाव गरिएको हो सो समेत स्पष्ट छैन ।

यस भन्दा पहिला भुक्तानी दिनुको अर्थ परिमाणमा विवाद नहुनु हो । नियमावलीको नियम १४.१ (छ) अनुसार पनि जर्किन फिट गरेको नभई जर्किन राखेको मात्र देखिएपछि त्यसलाई स्वीकार गर्दा पनि पेट्रोलियम पदार्थ चोरी भएको कुरा सो निगमले पनि स्वीकार गरेको छैन । नियम १४.१ (छ) को कसूर देखाएकोमा तेल चोरी भएको पुष्टि छैन । तेल चोरी भएको भन्नालाई प्रत्येक पटक चेक जाँच हुन आवश्यक छ । तर चेक नगरी ११ पटक चोरी गरेको भनी अनुमान गरी क्षतिपूर्ति भराउन मिल्दैन । त्यसमा पनि तत्काल चोरी भएको

कुराको दावी गरिएको छैन । हामी बीच भएको संझौताको बुँदा नं.१० पनि आकृष्ट हुन सक्ने अवस्था छैन । किनकी निगमलाई हानी भएको कुराको कुनै प्रमाण छैन । बरु निवेदकलाई हानी भएको छ । प्रस्तुत विवादमा निगमले संझौताको बुँदा नं.३२ अनुसार निवेदकसँग वार्ता गर्नु पर्नेमा निवेदकलाई सोधपुछ समेत नगरी प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त विपरीत क्षतिपूर्ति भराउने निर्णय गरेको गैर कानूनी छ । अतः विपक्षीको मिति २०६९।८।१७, २०६९।७।१, मिति २०६९।९।२ को पत्र र सो सँग सम्बन्धित कार्यहरु उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी मिति २०६९।९।२ को पत्र कार्यान्वयन नगर्नु नगराउनु भनी विपक्षीका नाममा अन्तरिम आदेश समेत जारी गरी पाउ भन्ने रिट निवेदन ।

यसमा विपक्षीहरुबाट १५ दिन भित्र लिखित जवाफ मगाउनु । निवेदकले अन्तरिम आदेश माग गरे तर्फ हेर्दा विपक्षी आयल निगमले निवेदकसँग रु ३,२०,१००।- लिने भनी गरेको निर्णय सो हद सम्म बदर गरी पाउँ भनी मिति २०६९।१०।४ मा श्री संचालक समिति नेपाल आयल निगम केन्द्रीय कार्यालयमा द.नं. ६४७५ मा दर्ता गराई पुनरावेदन गरेको भन्ने प्रस्तुत मुद्दाको मिसिल संलग्न निवेदकले पेश गरेको पुनरावेदनको फोटो कपीबाट देखिन आएको छ । निवेदकको अन्तरिम आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने माग तर्फ सो पुनरावेदन सुन्ने अधिकारीले नै विचार गर्ने भएकाले रिट निवेदकको माग बमोजिम अन्तरिम आदेश जारी गर्न परेन भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६९।१०।१७ को आदेश ।

निवेदकसँग बरौनी अमलेखगन्जबाट पेट्रोलियम पदार्थ ढुवानी गर्ने गरी मिति २०६६।८।२९ गते सम्झौता भएकोमा उक्त टैंक ट्रकमा मिति २०६९।५।१४ गते इण्डियन आयल कर्पोरेशन वरौनीबाट (च.नं. ६५६७७६२२२) बाट २०,००० लिटर डिजेल लोड गरी लिएर आउँदै गर्दा चेक जाँच गर्दा चेम्बर नं. २ मा अन्दाजी १०० लिटरका २ थान र चेम्बर नं. ३ मा अन्दाजी ५० लि. का २ थान गरी जम्मा ४ थान जर्किन डिजेल

भरिएको अवस्थामा फेला परेकोले चालक सहितको रोहबरमा मुचुल्का तयार गरी उक्त टैंकरबाट करिब ३०० लि. डिजेल चोरी गरी निगमलाई हानी हुने उद्देश्य राखेको पुष्टि भएको भनी निगमको क्षेत्रिय कार्यालय अमलेखगन्जबाट कारवाहीको लागि लेखी आएकोले टैंक ट्रक संचालक सिताराम तिमल्सिनालाई स्पष्टिकरण सोध्दा चोरी भएको हो, होइन् म अनभिज्ञ छु । चालकसँग कुनै सोधपुछ तथा कुनै कारवाही नगरी मलाई स्पष्टिकरण सोध्न मिल्दैन भनी जवाफ दिएकाले घटनामा संलग्न व्यक्ति र अन्य व्यक्तिहरु समेत हतोत्साहित भई यस्ता घटना नदोहोरीयोस् भन्ने उद्देश्यले क्षतिपूर्ति असूल गर्न यस आयल निगमले क्षतिपूर्ति भराउने निर्णय गरेको हो । यसमा सम्पूर्ण दायित्व ढुवानीकर्ताको हुने गरी सम्झौता भएको र पेट्रोलियम पदार्थ ढुवानी नियमावली, २०५३ मा पनि ढुवानीकर्तालाई नै जवाफदेही बनाएको हुँदा चालकलाई कारवाही गर्न नसकिने भएबाट ढुवानीकर्तालाई नै गल्ती गरे वापत कारवाही गरिएको कार्यबाट निवेदकको नागरिक अधिकार ऐन, २०१२ र नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ ले व्यवस्था गरेको हकमा आघात नपुग्ने हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराले विपक्षीहरुले पेश गरेको लिखित जवाफ ।

निवेदकले विपक्षीसँग मिति २०६६।८।२९ गते बरौनी अमलेखगन्जबाट टैंक ट्रक नं. ना.४.ख. १८९ बाट डिजेल ढुवानी गर्ने गरी संझौता भएको पाइन्छ । उक्त संझौतामा करार गर्ने पक्ष द्वय पनि निवेदक र विपक्षी नै रहेको कुरामा पनि विवाद देखिदैन । करार गर्ने पक्षहरुले तेश्रो पक्षको दायित्व सृजना हुने गरी कुनै करार गर्न मिल्दैन भन्ने कानूनी सिद्धान्त रहेको पाइन्छ । द्विपक्षीय संझौता बमोजिम डिजेल लोड गरी आएको निवेदकको टैंकरलाई चेक जाँच गर्दा निवेदकको टैंकरमा संझौता र पेट्रोलियम पदार्थ ढुवानी नियमावली, २०५३ विपरीत ३०० लि. क्षमताको डिजेल भरिएका ४ थान जर्किन समेत भेटिएको कुरा टैंकर चालक समेतको रोहबरमा गरिएको बरामदी मुचुल्काबाट पुष्टी भइरहेको देखियो । यस अवस्थामा निवेदन माग बमोजिमको आदेश जारी हुनु पर्ने हो होईन भन्ने सम्बन्धमा विचार गर्दा

विपक्षीले निवेदकबाट क्षतिपूर्ति भराउने गरी गरेको निर्णय उपर निवेदकले विपक्षी संचालक समितिमा उजूरी एवं पुनरावेदन गरेको देखिएबाट माग गरेको उपचार सोही उजूरी एवं पुनरावेदनबाट नै हुने हुँदा उत्प्रेणयुक्त परमादेशको आदेश जारी गर्न मिलेन । प्रस्तुत निवेदन खारेज हुने ठहर्छ भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७०।२।२९ को आदेश ।

उक्त आदेश मिलेको छैन । प्रत्यर्थी र म बीच मिति २०६६।८।२९ मा तेल ढुवानी गर्न संझौता भएको थियो । संझौताबमोजिम काम कारवाही सम्पादन भै रहेको लामो समयपछि तेल लिएर आउदै गर्दा बाटोमा चेक जाँच गरी चेम्बरभित्र ३०० लिटरका जर्किन लुकाई राखेको र सो को प्रयोजन तेल चोरी गर्ने हो भनी अर्थ र अनुमान गरी बीचको अवधिमा ११ पटक तेल ढुवानी गरेकोमा सबै पटक ३०० लिटरका दरले तेल चोरी भएको भनी क्षतिपूर्ति भराउन मिल्दैन । किनभने बीचको अवधिमा तेलको परिमाण घटेको थियो भनी प्रत्यर्थीले भन्न र लेखाउन सकेको पाईदैन । ११ पटककै रकम भुक्तानी लिई सकेको छु । भुक्तानी हुनुको अर्थ तेल चोरी भएको होईन भन्नु हो । रकम भुक्तानी गरेपछि चेक जाँच गर्दा जर्किन फेला परेको भनी क्षतिपूर्ति भराउनु प्रवृत्त धारणाको पराकाष्ठ हो । त्यसमा पनि प्रत्यर्थीले जर्किन फिट गरेको नभनी राखेको मात्र भनी स्वीकार गरेको छ । तथापि विवादको विषयमा मलाई केही नबुझी भएको प्रत्यर्थीको निर्णय प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त समेत विपरीत हुँदा पुनरावेदन अदालतको मिति २०७०।२।२९ को आदेश बदर हुनु पर्दछ भन्ने समेत व्यहोराले पुनरावेदकले यस अदालतमा पेश गरेको पुनरावेदन पत्र ।

नियमबमोजिम दैनिक पेशी सूचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको मिसिल संलग्न कागजातहरूको अध्ययन गरी पुनरावेदकको तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता श्री मुकुन्द न्यौपानेले पुनरावेदक र प्रत्यर्थीबीच भएको संझौता बमोजिम पुनरावेदकको टैंक ट्रकले तेल ढुवानी गरी रहेको अवस्थामा एक्कासी ट्रकको चेक जाँच गरी ट्रकमा जर्किन फेला परेकोले तेल

चोरी गरेको भनी प्रति पटक ३०० लिटरका दरले ११ पटकको ३३०० लिटरको क्षतिपूर्ति भराउने निर्णय गर्न मिल्दैन । तेल चोरी भएको हो होईन भन्ने कुरा एकीन भएको छैन । तसर्थ पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसलामा त्रुटिको मात्रा विद्यमान रहेको हुँदा पुनरावेदन जिकिर बमोजिम हुनु पर्दछ भन्ने समेत व्यहोराले गर्नु भएको बहस समेत सुनियो ।

उपरोक्त बमोजिमको बहस सुनी पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७०।२।२९ को आदेश मिलेको छ, छैन पुनरावेदकको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने हो होईन भन्ने सम्बन्धमा निर्णय दिनु पर्ने देखियो ।

निर्णय तर्फ बिचार गर्दा पुनरावेदकले आफू र प्रत्यर्थीबीच मिति २०६६।८।२९ मा भएको सम्झौता बमोजिम भारतको बरौनीबाट ना.४.ख. १८९ को ट्रकबाट ११ पटक तेल ढुवानी गरेको र ११ औं पटकको समयमा एक्कासी ट्रकको चेकजाँच गरी ट्रकको च्याम्बरमा ३०० लिटरका जर्किन फेला परेको हुँदा सबै पटक ३०० लिटरका दरले तेल चोरी गरेको भनी अनुमान गरी प्रतिपटक ३०० लिटरका दरले ११ पटकको क्षतिपूर्ति भराउने गरी गरेको निर्णय मलाई मिति २०६९।९।२ मा जानकारी गराएकोले सो भन्दा पहिला भएका मिति २०६९।८।१७, मिति २०६९।७।१ र मिति २०६९।९।२ को पत्र उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी क्षतिपूर्ति भराउने कार्य नगर्नु नगराउनु र मैले राखेको धरौट रकम फिर्ता दिनु भनी प्रत्यर्थीहरूको नाममा परमादेशको आदेश जारी गरी पाउन माग गरी पुनरावेदन अदालत पाटनमा निवेदन गरेको देखिन्छ। पुनरावेदन अदालत पाटनले रिट निवेदन खारेज गरेपछि सो मा चित्त नबुझाई निवेदकले यस अदालतमा प्रस्तुत पुनरावेदन गरेको देखिन्छ ।

ना.४.ख. १८९ को ट्रक पुनरावेदकको भएको र उक्त ट्रकबाट प्रत्यर्थी निगमले तेल (डिजेल) ढुवानी गर्न प्रयोग गर्ने गरी पुनरावेदक र प्रत्यर्थी बीच मिति २०६६।८।२९ मा सम्झौता भएको तथ्यमा विवाद छैन । उक्त ट्रकले सम्झौता बमोजिम इन्डियन आयल कर्पोरेशन बरौनीबाट तेल ढुवानी गर्दै गर्दाको अवस्थामा मिति २०६९।५।१४ मा प्रत्यर्थी

निगमको क्षेत्रीय कार्यालय अमलेखगंजले चेक जाँच गरेको भन्ने देखियो। चेक जाँचको क्रममा भित्र चार थान जर्किन फेला परेको भन्ने कुरा मिसिल संलग्न प्रत्यर्थी लिमिटेडले संचालक समितिको मिति २०६९।८।१७ को निर्णय बमोजिम भनी इन्धन डिपो अमलेखगंजलाई मिति २०६९।९।२ मा लेखेको पत्रबाट देखिन्छ । प्रस्तुत विवादमा मुख्य रूपमा पुनरावेदकले सोही मिति २०६९।८।१७ र २०६९।९।२ को पत्र समेत उत्प्रेषणको आदेशले बदर गर्न माग गरेको देखिन्छ ।

पुनरावेदकले उक्त निर्णय पत्र समेत बदरको माग गरेको सन्दर्भमा विचार गर्दा प्रत्यर्थी संचालक समितिको मिति २०६९।८।१७ मा बसेको १९८० औं बैठकले प्रत्येक ट्रिपमा दिनमा ३०० लिटर नै डिजेल चोरी गरी लगेको परिमाणका दरले हिसाब गर्दा कुल परिमाण ३३०० लिटर खुद्रा बिक्री मूल्य अनुसार हुन आउने रकम क्षतिपूर्ति भराउने भनी निर्णय भएको देखिन्छ भने मिति २०६९।६।२९ को निर्णय अनुसार मिति २०६९।५।१४ देखि लागू हुने गरी तीन महिना निलम्बन गरी चालकलाई ढुवानी कार्य र निगमको डिपो प्रवेशमा पूर्ण रूपमा प्रतिबन्ध लगाउनु भन्ने समेतका व्यहोराले निर्णय गरी इन्धन डिपोलाई निर्देशन दिएको देखिन्छ ।

उक्त निर्देशन अन्तिम भएर रहेको अवस्था देखिँदैन। उक्त निर्णय उपर पेट्रोलियम पदार्थ ढुवानी नियमावली, २०५३ को नियम २३ बमोजिम उजूरी र विक्रेता नियमावली, २०६५ को विनियम ३४ बमोजिम प्रत्यर्थी संचालक समितिमा पुनरावेदन लाग्ने व्यवस्था भएको देखिन्छ । सो बमोजिम पुनरावेदकले प्रत्यर्थी संचालक समितिमा मिति २०६९।१०।४ मा उजूरी एवं पुनरावेदन गरेको कुरा मिसिल संलग्न रहेको उजूरी एवं पुनरावेदनको प्रतिलिपिबाट देखिन्छ । यसरी पुनरावेदकले यस मुद्दामा बदर माग गरेको विषय नै बदर गरी पाउन प्रत्यर्थी संचालक समितिमा उजूरी एवं पुनरावेदन गरेको र सो मा निर्णय हुन बाँकी नै रही पुनरावेदकले माग गरेको उपचार सोही उजूरी एवं पुनरावेदनबाट

संबोधन हुन सक्ने देखिँदा पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०७०।२।२९ मा भएको आदेश (फैसला) मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदकको पुनरावेदन जिकिर पुन सक्दैन । प्रस्तुत मुद्दाको पुनरावेदन दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु ।

का.मु. प्रधान न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत :- भीमबहादुर निरौला

कम्प्युटर :- गिता घिमिरे (गिरी)

ईति सम्बत २०७१ साल फाल्गुण महिना ११ गते रोज २ शुभम्----- ।